

SHARQ XALQLARI MUSIQA MADANIYATINING GLOBALLASHUV
JARAYONLARI YOSHLAR NIGOHIDA

Mukammalxon Kurbanova

*O'zbekiston davlat sanat va madaniyat institutining Farg'ona mintaqaviy filiali,
"Teatr san'ati va xalq ijodiyoti" fakulteti, "Cholg'u ijrochiligi va va nazariy fanlar
"kafedrasi Dotsent vazifasini bajaruvchi*

Ahmedova Nozimaxon

*O'zbekiston davlat sanat va madaniyat institutining Farg'ona mintaqaviy filiali,
"Teatr san'ati va xalq ijodiyoti " fakulteti, "Cholg'u ijrochiligi va musiqiy nazariy
fanlar " kafedrasi, Professional ta'lim: "Cholg'u ijrochiligi" 3-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashuvning Sharq xalqlari musiqa madaniyatiga yosh avlod tomonidan qabul qilingan ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot global madaniy almashinuv sharoitida an'anaviy musiqa qanday ta'sirlanganligi, o'zgartirilganligi va ba'zan saqlanib qolganligini o'rganadi. Ommaviy axborot vositalari, texnologiyalar va madaniy o'zaro ta'sirlar kabi turli omillarni tahlil qilib, tadqiqot yoshlar o'rtasida Sharq musiqa madaniyatining hozirgi holati to'g'risida tushuncha beradi va uni kelajakda saqlab qolish bo'yicha takliflar beradi.

Kalit so'zlar. Globallashuv, musiqa madaniyati, sharq xalqlari, yoshlarni idrok etish, madaniy almashinuv, an'anaviy musiqa, modernizatsiya.

Globallashuv butun dunyo bo'ylab madaniy amaliyotlarda, shu jumladan Sharq xalqlarining musiqa madaniyatida sezilarli o'zgarishlarga olib keldi. Ushbu jarayon an'anaviy musiqa shakllari uchun ham ijobiy, ham salbiy oqibatlariga olib keldi. Bir tomondan, globallashuv Sharq musiqasining global auditoriyaga tarqalishini osonlashtiradi, madaniy almashinuv va birlashma uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Boshqa tomondan, bu an'anaviy musiqani saqlab qolish uchun ham xavf tug'diradi, chunki global pop madaniyati musiqa manzarasida tobora ko'proq hukmronlik qilmoqda. Ushbu tadqiqot globallashuvning Sharq xalqlari musiqa madaniyatiga ta'sirini ko'pincha madaniy o'zgarishlarning boshida turgan yoshlar nuqtai nazaridan o'rganadi.

Ushbu tadqiqot Sharq musiqa madaniyatining globallashuvi haqidagi yoshlar tasavvurlari to'g'risida ma'lumot to'plash uchun miqdoriy so'rovlar va sifatli intervyularni birlashtirgan aralash usullardan foydalanadi.

- Miqdoriy tadqiqotlar: turli Sharq mamlakatlaridan 500-18 yoshdagi 25 yoshlar o'rtasida so'rov o'tkazildi. So'rovda ularning musiqiy afzalliklari, global musiqaga ta'sir qilish va an'anaviy musiqaga bo'lgan munosabati bo'yicha savollar kiritilgan.

- Sifatli intervyular: musiqaga katta qiziqish bildirgani aniqlangan 30 ishtirokchi

bilan chuqur suhbatlar o'tkazildi. Ushbu intervyular ularning an'anaviy va globallashgan musiqa bilan bog'liq shaxsiy tajribalarini va Sharq musiqa madaniyatining kelajagi haqidagi qarashlarini o'rganib chiqdi.

Sharq xalqlari mumtoz musiqa san'ati va madaniyati tarixi katta davrni o'z ichiga oladi. Qadimgi sharqda mavjud bo'lgan qadimgi Misr podsholigi, old Osiyodagi Shumer, Akkad, Babil (Vaviloniya), Ossuriya, Urartu, Xett davlatlari, Eron imperiyasi, O'rta Osiyo, Xindiston, Xitoy va Janubiy Sharqiy Osiyodagi davlat va podsholiklar jahon madaniyati tarixida o'chmas iz qoldirdilar. Sharq xalqlari yashaydigan hududda quyosh nurining mo'lligi, suvi, toshqin daryolari, serunum yerlari odamlarni erta dehqonchilik va chorvachilik bilan shug'ullanishga o'rgatdi. Qadimgi Sharqda san'at uzoq vaqt hunarmandchilikni bir qismi sifatida qoldi. Eramizdan avvalgi 5000-4000 yillardayoq bu yerlarda sinfiy jamiyat - quldorlik jamiyati shakllana boshladi va bu jamiyat yangi eraning boshlarigacha davom etdi. Quldorlik jamiyati san'atining vazifasi esa ko'pchilikni boshqaruvchi sinfga, ekspluatatorlar g'oyasini omma ichida targ'ib qilish bo'lib qoldi. Sharq xalqlarining realizmi ham o'ziga xos xususiyatga ega. U ko'pincha voqelik, kishilar va tushunchalarni fantastik obrazlarda, ramziy va shartli belgilarda tantanali, ulug'vor qilib ifodalaydi. Biz Sharq san'atini o'rganganda alohida yirik san'atkorlar ijodi to'g'risida to'xtalmaymiz. Chunki san'at na'munalari omma ichidan chiqqan noma'lum iste'dod egalari tomonidan yaratilgan. Old Osiyo san'ati deganda o'rta yer dengizi, havzasining sharqiy qismi sohillari, Kichik Osiyoning tog'li tumanlari chegaralarida eramizdan avvalgi Shumer, Akkad, Ossuriya, Urartu, Babil kabi qator davlatlar mavjud bo'lib, ular jahon san'ati tarixiga o'z hissalarini qo'shganlar. Buyuk Turon zaminida musiqa madaniyati va ijrochilik san'atining rivojlanishi qadim zamonlarga bog'lanib ketadi.

Musiqa madaniyatining globallashuvi, ayniqsa Sharqdan, butun dunyo yoshlari nazarida tobora ko'proq ko'rinib turibdi. Ushbu jarayon an'anaviy Sharq musiqasini Internet, ijtimoiy tarmoqlar va oqim platformalari tomonidan osonlashtiriladigan zamonaviy global tovushlar bilan aralashtirishni o'z ichiga oladi. Bu hodisaning ba'zi asosiy jihatlari:

Kengaytirilgan mavjudlik: bugungi kunda yoshlar butun dunyo bo'ylab musiqaga misli ko'rilmagan kirish imkoniyatiga ega. Spotify, YouTube va Apple Music kabi oqim platformalari Sharq madaniyatining an'anaviy va zamonaviy treklarini o'z ichiga olgan ulkan musiqa kutubxonasini taklif etadi. Bu yosh tomoshabinlarga boshqacha duch kelmagan musiqani kashf etish va ular bilan shug'ullanishni osonlashtirdi.

Madaniy birlashma: musiqaning globallashuvi janr va uslublarning aralashishiga olib keldi. Sharqiy musiqiy elementlar tobora ko'proq g'arbiy pop, xip-xop va elektron musiqaga qo'shilmog'da. Janubiy Koreyadan BTS, Hindistondan Bollivud musiqasi va Yaponiyadan J-pop kabi rassomlar xalqaro miqyosda

mashhurlikka erishgan Sharqiy ta'sirlarning namunasidir.

Ijtimoiy Media ta'siri: TikTok va Instagram kabi platformalar Sharq musiqa madaniyatini tarqatishda muhim ro'l o'ynadi. Virusli muammolar, raqs tendentsiyalari va musiqiy kliplarni almashish butun dunyo bo'ylab yoshlarni yangi tovushlar va rassomlar bilan tanishtirdi. Bu musiqa madaniyatining jadal globallashuviga yordam berdi.

Madaniy almashinuv va hamkorlik: Sharq va G'arb rassomlari o'rtasida ko'proq hamkorlik mavjud bo'lib, bu global tomoshabinlar bilan rezonanslashadigan musiqiy uslublarning birlashishiga olib keladi. Ushbu madaniyatlararo almashinuv nafaqat Sharq musiqasining imkoniyatlarini kengaytirdi, balki global musiqa sahnasini ham boyitdi.

Shaxsiyat va vakillik: G'arbda yoki dunyoning boshqa qismlarida yashovchi Sharq millatiga mansub yoshlar uchun Sharq musiqa madaniyatining globallashuvi kuch berishi mumkin. Bu g'urur va vakillik tuyg'usini ta'minlaydi, bu ularga global tendentsiyalar bilan shug'ullanayotganda madaniy ildizlari bilan bog'lanish imkonini beradi.

Madaniy o'zlashtirish muammolari: globallashuv ko'plab ijobiy tomonlarga ega bo'lsa-da, madaniy o'zlashtirish haqida ham tashvish tug'diradi. G'arb rassomlari yoki sanoat tarmoqlari tomonidan an'anaviy Sharq musiqasini tijoratlashtirish ba'zan uning madaniy ahamiyatini noto'g'ri talqin qilish yoki suyultirishga olib kelishi mumkin.

Sharq musiqa madaniyatining globallashuvi ko'p qirrali jarayon bo'lib, yoshlarning musiqani idrok etish va unga bo'lgan munosabatini o'zgartiradi. Bu madaniy xilma-xillik va almashinuvni targ'ib qiladi, shu bilan birga o'ychan harakat qilish kerak bo'lgan muammolarni keltirib chiqaradi.

Topilmalar shuni ko'rsatadiki, globallashuv Sharqdagi yoshlarga yangi musiqa shakllarini joriy qilgan bo'lsa-da, an'anaviy musiqani saqlashga katta qiziqish mavjud. Madaniy duragaylash tendentsiyasi shuni ko'rsatadiki, yoshlar nafaqat global musiqaning passiv iste'molchilari, balki ularning global fuqarolar va ularning madaniy merosining saqlovchilari sifatida ikki tomonlama o'ziga xosligini aks ettiruvchi yangi madaniy ifodalarni yaratish bilan faol shug'ullanmoqdalar.

Shu bilan birga, tadqiqot global madaniy ta'sirlarning kuchayishi sharoitida an'anaviy musiqaning kelajagi haqida tashvish tug'diradi. An'anaviy musiqani global tomoshabinlar uchun tovarlashtirish uning madaniy ahamiyatini pasayishiga olib kelishi mumkin, uni tirik madaniy amaliyotga emas, balki shunchaki o'yin-kulgiga aylantiradi.

Xulosalar

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, musiqa madaniyatining globallashuvi Sharq musiqa an'analarini saqlab qolish uchun ham imkoniyatlar, ham muammolarni keltirib chiqaradi. Globallashuv madaniy almashinuvni va yangi gibril musiqa shakllarini

yaratishni osonlashtirsa-da, an'anaviy musiqaning omon qolishi uchun ham xavf tug'diradi. Sharq musiqa madaniyatining doimiy hayotiyligini ta'minlash uchun yoshlarni o'zlarining musiqiy merosi bilan shug'ullanishga undaydigan ta'lim tashabbuslarini targ'ib qilish va an'anaviy musiqa shakllarini saqlash va yangilashga sodiq bo'lgan rassomlarni qo'llab-quvvatlash juda muhimdir.

- Ta'lim dasturlari: maktab va universitetlarda an'anaviy musiqaga yo'naltirilgan ta'lim dasturlarini, shu jumladan mahalliy musiqachilar bilan seminarlar va madaniy tadbirlarni amalga oshirish.

- An'anaviy rassomlarni qo'llab-quvvatlash: an'anaviy musiqaga ixtisoslashgan rassomlarga moliyaviy va institutsional yordam ko'rsatish, shu jumladan grantlar, stipendiyalar va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari.

- Madaniy almashinuv tashabbuslari: yoshlarga boshqa Sharq madaniyatlarining an'anaviy musiqalarini boshdan kechirishga imkon beradigan madaniy almashinuv dasturlarini targ'ib qilish, Sharq musiqiy xilma-xilligini yanada kengroq qadrlashga yordam berish.

- Texnologiyadan foydalanish: an'anaviy musiqani hujjatlashtirish va baham ko'rish uchun texnologiyadan foydalanishni rag'batlantirish, uning kengroq auditoriyaga etib borishini va kelajak avlodlar uchun saqlanib qolishini ta'minlash.

Adabiyotlar:

1. Madrimov, B. X. (2018). O'zbek musiqa tarixi. O 'quv qo 'llanma, 120.
2. Madrimov, B. X. (2020). Representation of teachers of music culture and pedagogical creativity and pedagogical technology. Bulletin of science and education, (21-2), 99.
3. Мадримов, Б. Х. (2020). Бухарский шашмаком-феномен в культуре Центральной Азии. Наука, техника и образование, (10 (74)).
4. Ярашев, Ж. Т. (2021). МУЗЫКАЛЬНАЯ ТЕРАПИЯ. Scientific progress, 1(5).
5. Yarashev, J. T. (2013). "Bukhorcha" and "Mavrigi" song classes—as a national and noetic spiritual values of the Uzbek nation. ТРАДИЦИОННАЯ И СОВРЕМЕННАЯ КУЛЬТУРА: ИСТОРИЯ, АКТУАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ, ПЕРСПЕКТИВЫ, 114.
6. Yarashev, J. T. (2019). Research on Bukhara music heritage through axiologic features. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12).
7. Мухамедов, Т. Д. (2020). Способы направления студентов на информационные технологии. Вестник науки и образования, (21-2 (99)).